

LAHTI PENTTILÄNPELTO

Rautakautisen asuinpaikan koekaivaus

Anssi Malinen
Lahden kaupunginmuseo
Päijät-Hämeen maakuntamuseo
2006

Tiivistelmä

Lahti Penttilänpelto
Rautakautisen asuinpaikan koekaivaus
Pk 3111 06 Ahtiala
p = 6768 48 i = 3433 58 z = 113
Lahden kaupunginmuseo
Kaivauksenjohtaja: FM Anssi Malinen

Asuinpaikka on osa Lahden Ahtialan laajaa rautakautista muinaisjäännösalueetta. Se sijaitsee Alasenjärveen laskevan Kaarlamminojan läheisyydessä länteen viettävän harjanteen laella vanhalla peltoalueella. Paikalle on kaavoitettu runsaasti pientalotontteja, minkä vuoksi Lahden kaupungin tekninen ja ympäristötoimiala tilasi Lahden kaupunginmuseolta koekaivauksen, jotta muinaisjäännös voitaisiin rajata kaavoitusta varten. Harjanteen alueelle kaivettiin 40 koekuoppaa, ja lisäksi aiemmassa inventoinnissa todetulle löytöalueelle avattiin 1 x 5 metrin suuruinen koeoja. Koekuopista löytyi ainoastaan yksittäisiä löytöjä sekoittuneesta kyntökerroksesta, ja koeojassakin löytömäärä jäi vähäiseksi. Kyntökerroksen alapuolelta löytöjä saatiin ainoastaan koeojasta. Löytöihin kuuluu keramiikkaa, palanutta savea ja luuta sekä yksi lasihelmi. Suojeltava muinaisjäännös voidaan rajata pienelle, noin 10 x 15 metrin suuruiselle alueelle harjanteen laelle, jossa havaittiin säilynyttä kulttuurikerrosta.

Löydöt: KM 35839: 1–29

Ajoitus: rautakausi

Tutkitun alueen laajuus: tutkimusala n. 5000 m², kaivausala 5 m²

Kenttätyöaika: 22.5.–2.6.2006

Tutkimuskustannukset: Lahden kaupungin tekninen ja ympäristötoimiala

Tutkimusraportti: Anssi Malinen 16.6.2006 Lahden kaupunginmuseossa, kopio Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Sisällys

1 Kohdetiedot	3
2 Johdanto	4
3 Kaivausmenetelmät ja mittaukset	4
4 Havainnot	5
4.1 Koeoja	5
4.2 Koekuopat	5
5 Yhteenveto	6

Liitteet

1 Koekuopat
2 Kuvaluettelot
3 Kuvaliitteet
4 Peruskarttaote
5 Yleiskartta
6 Kaivauskartat
7 Muinaisjäännöksen rajaus

1 Kohdetiedot

Kylä:	Ahtiala
Nimi:	Penttilänpelto
Peruskartta:	3111 06
koordinaatit:	p 6768 48 i 3433 58 z 113 m mpy
Mj-laji:	asuinpaikka
Ajoitus:	rautakautinen
Lkm:	1
Lk:	II
Tila:	39840100010142
Maanomistaja:	Lahden kaupunki
Aiemmat tutkimukset:	2003 inventointi, Timo Sepänmaa
Koekaivaus:	22.5.–2.6.2006
löydöt:	KM 35839: 1–29
Aiemmat löydöt:	KM 34035:1–5
Mv-negatiivit:	LKM 134513:1–13
Diapositiivit:	LKM 37236:1–15
Aiemmat valokuvat:	LKM 131856, 131857, 131863–131867

Ympäristö:

Asuinpaikka sijaitsee noin 7,7 km Lahden rautatieasemasta koilliseen vanhalla peltoalueella, joka kaivausajankohtana oli avonaista niittyä. Paikalla on itä-länsi -suuntainen harjanne, jonka laella asuinpaikka sijaitsee. Harjanteen länsipuolella virtaa Alasenjärveen laskeva Kaarlamminoja. Maaperä harjanteen lakialueella on pääosin hietamoreenia, muualla peltoalueella lähinnä hiesua.

2 Johdanto

Ahtialan kaava-alueella tehtiin vuonna 2003 inventointia, jonka tavoitteena oli selvittää muinaisjäännösten rajoja sekä etsiä myös uusia kohteita. Tuolloin inventoinnin tehnyt Timo Sepänmaa löysi Penttilänpellolla sijaitsevalta harjanteelta rautakauden keramiikkaa ja vanhaa kulttuurikerrosta. Lisäksi pellon pohjoispuolinen alue, ns. Yläpelto, todettiin topografialtaan sopivaksi rautakautiseksi asuinpaikka-alueeksi. Sitä ei inventoinnin yhteydessä voitu kuitenkaan tutkia riittävästi.

Penttilänpellon alueelle on kaavoitettu pientalotontteja. Lahden kaupungin tekninen ja ympäristötoimiala tilasi Lahden kaupunginmuseolta koekaivauksen, jotta muinaisjäännös voitaisiin rajata kaavoitusta varten. Toisena tavoitteena oli selvittää, onko ns. Yläpellon alueella muinaisjäännöstä.

Kenttätöihin käytettiin yhteensä 9 työpäivää. Tänä aikana peltoaluetta tutkittiin kairaamalla ja koekuoppittamalla. Lisäksi harjanteen laelle, inventoinnissa todetulle löytöalueelle avattiin koeoja. Kaivauksen toteuttamisesta vastasi Lahden kaupunginmuseo. Kaivauksenjohtajana toimi FM Anssi Malinen, kartanpiirtäjänä FM Tiina Äikäs, tutkimusapulaisena HuK Akuliina Aartolahti ja kaivajana fil. yo Eetu Sorvali.

3 Kaivausmenetelmät ja mittaukset

Tutkimukset aloitettiin vetämällä peruslinja harjanteen poikki pohjois-etelä -suunnassa. Nollapisteenä toimi tonttien 1-4 kulmassa sijainnut maahan hakattu putki. Tämän pisteen koordinaateiksi annettiin 300/200. Koordinaatistossa x kasvaa pohjoiseen ja y itään. Peruslinjalta vedettiin tarvittaessa ristikkäisiä linjoja koekuoppia varten. Mittauksissa käytettiin vaaituskojetta, bussolia, kulmaprismaa sekä rullamittoja.

Koekuoppia, joiden koko oli noin 50 x 50 cm, kaivettiin aluksi kymmenen, mutta tarvittaessa myös viiden metrin välein. Kuopat kaivettiin lapioilla ja maa seulottiin. Kaikki kuopat dokumentoitiin sanallisesti. Inventoinnissa todetulle löytöalueelle avattiin lisäksi peruslinjan suuntainen koeoja, jonka koko oli 1 x 5 metriä. Koeojassa kyntökerros poistettiin lapioilla, jonka jälkeen kaivausta jatkettiin viiden cm:n teknisinä kerroksina puhtaaseen pohjamaahan saakka. Kaikki kaivettu maa seulottiin.

Kaivauksen korkeuspisteeksi valittiin harjanteen laella sijainneen maakiven korkein kohta, joka merkittiin punaisella maalilla. Korkeus siirrettiin vaaituskojeella Kaarlamminojan lähellä sijaitsevasta korkeuskiintopisteestä no. 22094. Sulkuvirhe oli 2 cm. Korkeuspisteen korkeudeksi mitattiin 113,63 m mpy. Koordinaatisto kiinnitettiin kulmaprisman ja rullamitan avulla nollapisteen lisäksi tontin 3 länsirajalla sijainneeseen maahan upotettuun putkeen, sekä korkeuspisteeseen ja toiseen harjanteen laella sijaitsevan maakiven lakipisteeseen (ks. yleiskartta). Korkeuspisteen koordinaatit kaivauskoordinaatistossa ovat 307,56/ 190,22, kiinnityspisteen 299,65/ 185,48 ja tontin 3 rajalla sijainneen rajapyykin 284,20/ 167,85.

Koordinaatiston ulkopuolella koekuoppia kaivettiin kolmessa kohteessa. Penttilänpellon pohjoispuolen vanhalle peltoalueelle (Sepänmaan inventointikertomuksessa käytetty nimeä Yläpelto) kaivettiin kahdeksan koekuoppaa pääasiassa pellon eteläosassa olevan kivikon ympärille, jossa havaittiin kyntökerroksen alapuolisia anomaliaita. Peltoaluetta tutkittiin myös kairaamalla. Muinaisjäännökseen viittaavia merkkejä ei alueella havaittu. Muutamia kuoppia kaivettiin myös

Penttilänpellon asuinpaikan eteläpuolella sijaitsevan, Kaarlamminojaan viettävän törmän päälle, sekä asuinpaikasta itään metsän puolelle, länteen viettävän rinteen päälle.

4 Havainnot

4.1 Koeoja

Koeoja sijoittui inventoinnissa kaivettujen kuoppien läheisyyteen siten, että Sepänmaan kaivamasta koekuopasta no. 4 noin puolet tuli kaivausalueelle, ja kuoppa no. 3 sijoittui noin metrin päähän koeojan pohjoispäädystä.

Sekoittuneen multakerroksen paksuus vaihteli koeojan pohjoispään noin 20 cm:stä eteläpään lähes 30 cm:iin. Kerros pyrittiin kaivamaan kokonaan pois ensimmäiseen tasoon mennessä, mutta sen alareunan epätasaisuuden vuoksi multakerros ulottui laikkuina myös ensimmäisen tason alapuolelle. Ruudussa 304/199 oli koeojan poikki kulkeva ojan pohja, joka ulottui vielä kolmanteen kerrokseen. Kyntökerroksen alapuolella oli myös useita myyränkoloja.

Kyntökerroksen alta paljastui hietakerros, jossa havaittiin paikoin hiilimuruja. Hieta oli heti kyntökerroksen alapuolella väriltään lähinnä ruosteenruskeaa, mutta se vaaleni nopeasti muualla, paitsi ruuduissa 303/199 ja 304/199, joissa oli punertavaksi värjäytynyttä hietaa vielä kuudennessa kerroksessa. Pieni läikkä punertavaa maata oli myös ruudun 301/200 kaakkoiskulmassa, mutta se hävisi jo kolmannessa kerroksessa.

Koeojasta otettiin talteen 86 löytöä, joista keramiikkaa on 37 kpl, palanutta savea 24 kpl, palanutta savea tai keramiikkaa 2 kpl ja palanutta luuta 22 kpl. Lisäksi löytyi yksi ehjä lasihelmi kolmannesta kerroksesta punertavan hiekan alueelta. Kaivausalueella oli myös jonkin verran resentejä löytöjä (tiiltä, hevosenkengännauloja, punasavikeramiikkaa), joita ei otettu talteen. Valtaosa löydöistä tuli kyntökerroksesta, sen alapuolisista kerroksista löytöjä saatiin 29. Kyntökerroksen alapuolella löydöt tulivat alueilta, joissa maa oli voimakkaimmin punertavaksi värjäytynyttä. Tällaista maata oli ruuduissa 303/199 ja 304/199, sekä pieni läikkä ruudussa 301/199.

Koeojan löydöt kerroksittain.

Kerros	Saviastian pala	Palanut savi	Saviastian pala tai palanut savi	Palanut luu	Lasihelmi
1.	32	19	1	5	-
2.	4	4	-	11	-
3.	-	1	-	6	1
4.	-	-	-	-	-
5.	1	-	-	-	-
6.	-	-	1	-	-
Yhteensä	37	24	2	22	1

4.2 Koekuopat

Sekoittuneen multakerroksen paksuus vaihteli koekuopissa hyvin paljon. Suurimmassa osassa kuopista kerroksen paksuus oli 20 - 30 cm, mutta osassa lähes puoli metriä. Joissakin näistä kuopista havaittiin myös hiiltä sekoittuneen kerroksen alaosassa, mikä viittaa historiallisen ajan

toimintaan. Mahdollista esihistoriallista kulttuurikerrosta havaittiin muutamassa harjanteen lakialueen kuopassa, vaikka niistä ei löytöjä saatukaan kyntökerroksen alapuolelta. Näissä kuopissa oli sekoittuneen kerroksen alapuolella ruosteenruskeaa hietaa, jossa oli hiilimuruja. Kyseessä on siis samankaltainen maa-aines kuin koeojan todetussa kulttuurikerroksessa. Lisäksi kuopassa 315/180 havaittiin muutamia hiilipaloja kyntökerroksen alapuolella. Koekuopista ei löytynyt kyntökerroksen alapuolisia löytöjä, ja sekoittuneessa multakerroksessakin rautakautiset löydöt jäivät yksittäisiksi. Koekuoppien sanallinen dokumentointi on koottu liitteeseen 1.

5 Yhteenveto

Koekaiivauksen löytömäärä jäi suhteellisen vähäiseksi. Löytöjen ja havaitun kulttuurikerroksen perusteella voi muinaisjäännöksen kuitenkin tulkita rautakautiseksi asuinpaikaksi. Koekaiivauksen perusteella suojeltava muinaisjäännös on mahdollista rajata noin 10 x 15 metrin suuruiselle alueelle harjanteen laella sijaitseville tonteille 1 ja 2 (liite 7). Tällä alueella havaittiin koekuopissa mahdollista kulttuurikerrosta sekoittuneen multakerroksen alapuolella, ja lisäksi koeojasta saatiin löytöjä myös kyntökerroksen alapuolelta. Myös aiemmassa inventoinnissa havaittu kiveys yhdessä koekuopassa osoittaa, että harjanteen lakialueella on vielä tuhoutumatonta kulttuurikerrosta jäljellä. Koekuopista saatuja yksittäisiä löytöjä on laajemmalla alueella, mutta koska ne ovat kyntökerroksesta, eikä merkkejä kulttuurikerroksesta havaittu, ei suojeltavaa muinaisjäännöstä ole perusteltua rajata nyt tehtyä rajausta laajemmalle alueelle.

Lahdessa 16.6.2006

Anssi Malinen

Koekuopat

kuoppa	kyntökerros	muut kerrokset
260/200	23 cm	alla vaalea hiesu
270/200	40-45 cm	sekoittunut tumma hiesu, jossa hiiltä 2-7 cm, alla vaalea hiesu
280/200	30-35 cm	sekoittunut tumma hiesu, jossa hiiltä 10 cm, alla vaalea hiesu
290/180	35 cm	alla vaalea hiesu
290/190	20 cm	alla karkea sora, jossa kiviä
290/200	23 cm	alla vaalea hiesu
290/210	15 cm	alla hiesu
290/220	20-25 cm	alla hiesu
290/230	22-25 cm	alla hiesu, kerrosten rajalla hiilipaloja
295/200	20 cm	alla vaalea hiesu
300/180	20-23 cm	alla karkea kivinen sora
300/190	23-25 cm	alla vaalea hiesuinen hieta
300/195	35-40 cm	alla vaalea hiesu, kerrosten rajalla hiilipaloja
300/205	40-45 cm, alaosassa hiilenpaloja	alla vaalea hiesu
300/210	25-30 cm	alla hiesu
300/220	25 cm	alla hiesu, löydöt: keramiikkaa 1 kpl ja palanutta savea 1 kpl, kyntökerroksesta
300/230	27 cm	alla hiesu, löydöt: keramiikkaa 1 kpl, kyntökerroksesta
305/195	27-30 cm	alla vaalea hiesu
305/205	35 cm	ruosteensuskea hieta 20 cm, hieman hiilimuruja, alla vaalea hiesuinen hieta
309/180	25-28 cm	ruosteensuskea hieno hieta 8 cm, alla vaalea hiesuinen hieta
309/190	25 cm	alla karkea, kova sora
309/195	20 cm	ruosteensuskea hieta, jossa hieman hiiltä 10 cm, alla vaalea hiesuinen hieta
309/205	17-30 cm	alla ruosteensuskea hieta, jossa runsaasti kiviä (koko n. 1-30 cm), hieta vaalenee syvemmällä
309/210	15-20 cm	ruosteensuskea hieta 20 cm, vaalenee vähitellen. Runsaasti kiviä (koko n. 1-30 cm)
309/220	25 cm	ruosteensuskea hieta 5-8 cm, alla vaalea hiesuinen hieta
309/230	25 cm	alla vaalea hiesu, jossa joitakin hiilipaloja
315/180	23-30 cm	ruosteensuskea hieno hieta, jossa muutamia hiilipaloja 10 cm, alla vaalea hiesuinen hieta, löydöt: keramiikkaa tai palanutta savea 2 kpl, kyntökerroksesta
315/195	14-25 cm	kyntökerroksen ohuimpien kohtien alla ruosteensuskeaa hietaa, jossa hiiltä 5-7 cm, alla vaalea hieno hieta
315/205	20 cm	alla vaalea hieno hieta, löydöt: palaneita simpukankuoren paloja 2 kpl, kyntökerroksesta
315/220	13 cm	alla ruosteensuskea hieta, joka vaalenee vähitellen. Runsaasti kiviä (koko 1-20 cm)
322/180	35-40 cm	ruosteensuskea hieno hieta 5-8 cm, alla vaalea hiesuinen hieta, löydöt: palanutta luuta 1 kpl, kyntökerroksesta
322/190	18-20 cm	alla vaalea hiesu, jossa hieman rusehtavaa hietaa
322/200	22-26 cm	alla vaalea hiesu
322/210	25 cm	alla vaalea hiesu
322/220	25 cm	ruosteensuskea hieno hieta 5 cm, alla vaalea hiesuinen hieta
322/230	20 cm	alla vaalea hiesu
330/200	25-30 cm	alla vaalea hiesu
340/200	30-45 cm	alla vaalea hiesu
350/200	30 cm	alla vaalea hiesu

Lahti Ahtiala Penttilänpelto

Alkuperäisiä negatiiveja ja diapositiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa.

Diapositiivit

Numero	Päivämäärä	Kuvauskohde	Kuvaussuunta
37236:1	22.5.2006	Yleiskuva asuinpaikasta.	Lännestä
2	22.5.2006	Yleiskuva asuinpaikasta.	Idästä
3	24.5.2006	Työkuva. Koekuoppia kaivetaan.	Lännestä
4	29.5.2006	Koeoja ennen kaivausta.	pohjoisesta
5	29.5.2006	Työkuva: koeojan 1. kerrosta kaivetaan.	Koillisesta
6	30.5.2006	Koeoja tasossa 1.	Etelästä
7	30.5.2006	Työkuva: koeojan 2. kerrosta kaivetaan.	Lännestä
8	30.5.2006	Koeoja tasossa 2.	Etelästä
9	31.5.2006	Koeoja tasossa 3.	Etelästä
10	1.6.2006	Koeoja tasossa 4.	Pohjoisesta
11	1.6.2006	Koeoja tasossa 5.	Pohjoisesta
12	1.6.2006	Koeoja tasossa 6.	Pohjoisesta
13	2.6.2006	Koeojan itäprofiili. Ruudut 303-305.	Lännestä
14	2.6.2006	Koeojan itäprofiili. Ruudut 301-303.	Lännestä
15	2.6.2006	Työkuva: Tiina Äikäs piirtää koeojan profiilia.	

Mustavalkonegatiivit

Numero	Päivämäärä	Kuvauskohde	Kuvaussuunta
134513:1	22.5.2006	Yleiskuva asuinpaikasta.	Idästä
2	24.5.2006	Työkuva. Koekuoppia kaivetaan.	Lännestä
3	29.5.2006	Koeoja ennen kaivausta.	pohjoisesta
4	29.5.2006	Työkuva: koeojan 1. kerrosta kaivetaan.	Koillisesta
5	30.5.2006	Koeoja tasossa 1.	Etelästä
6	30.5.2006	Työkuva: koeojan 2. kerrosta kaivetaan.	Lännestä
7	30.5.2006	Koeoja tasossa 2.	Etelästä
8	31.5.2006	Koeoja tasossa 3.	Etelästä
9	1.6.2006	Koeoja tasossa 4.	Pohjoisesta
10	1.6.2006	Koeoja tasossa 5.	Pohjoisesta
11	1.6.2006	Koeoja tasossa 6.	Pohjoisesta
12	2.6.2006	Koeojan itäprofiili. Ruudut 303-305.	Lännestä
13	2.6.2006	Koeojan itäprofiili. Ruudut 301-303.	Lännestä

Asuinpaikka etelästä.

Asuinpaikka idästä.

Kooja harjanteen laella. Kuvattu koillisesta.

Pintakerrosta poistetaan lapiolla.

Kyntökerroksen alapuolista kulttuurikerrosta kaivetaan.

Kaivettua maata seulotaan.

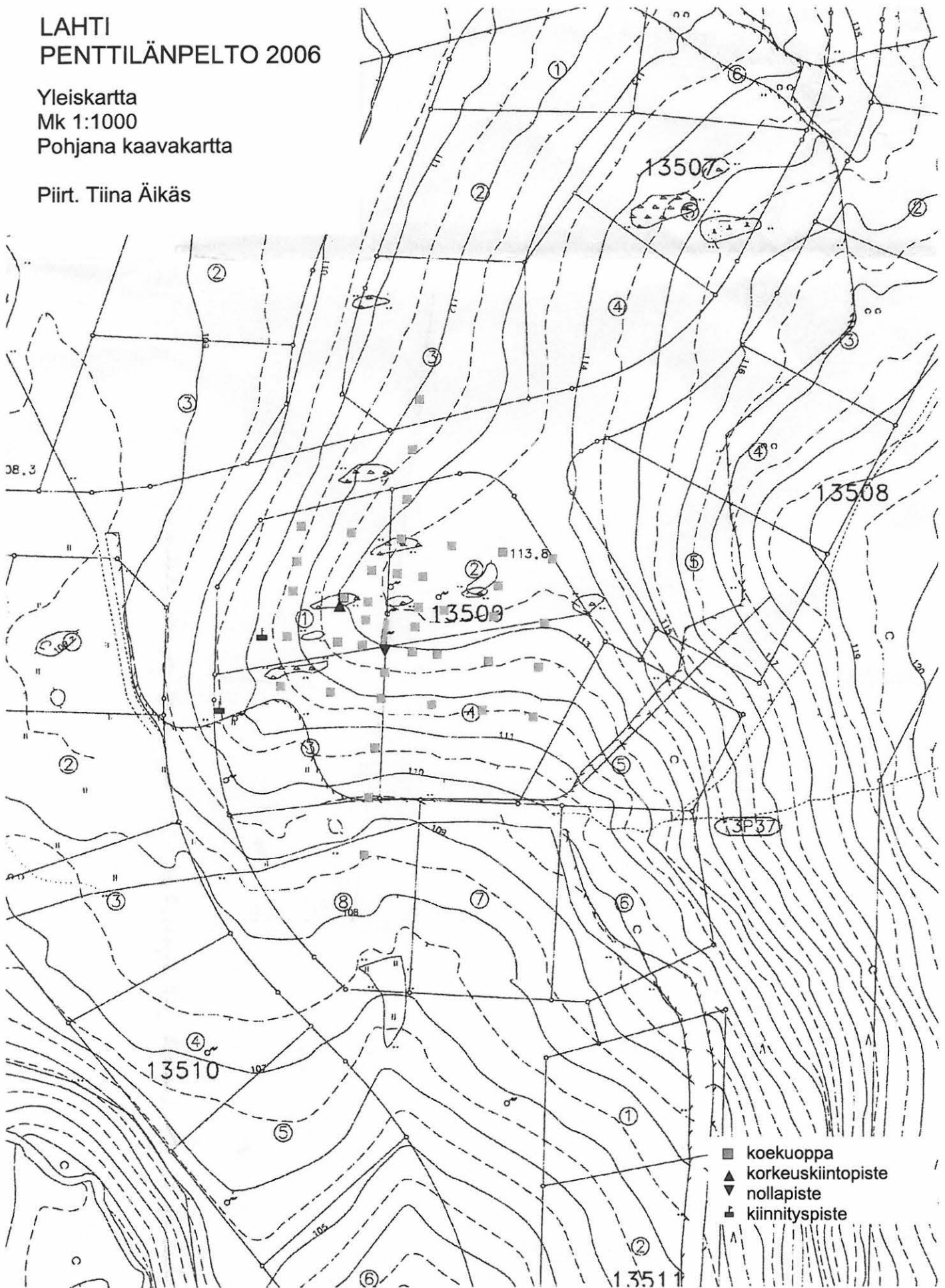

Pk-ote 3111 06 Ahtiala
Mk 1:20 000
Maanmittauslaitos, perus-cd ja käyrät-cd 2001

LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Yleiskartta
Mk 1:1000
Pohjana kaavakartta

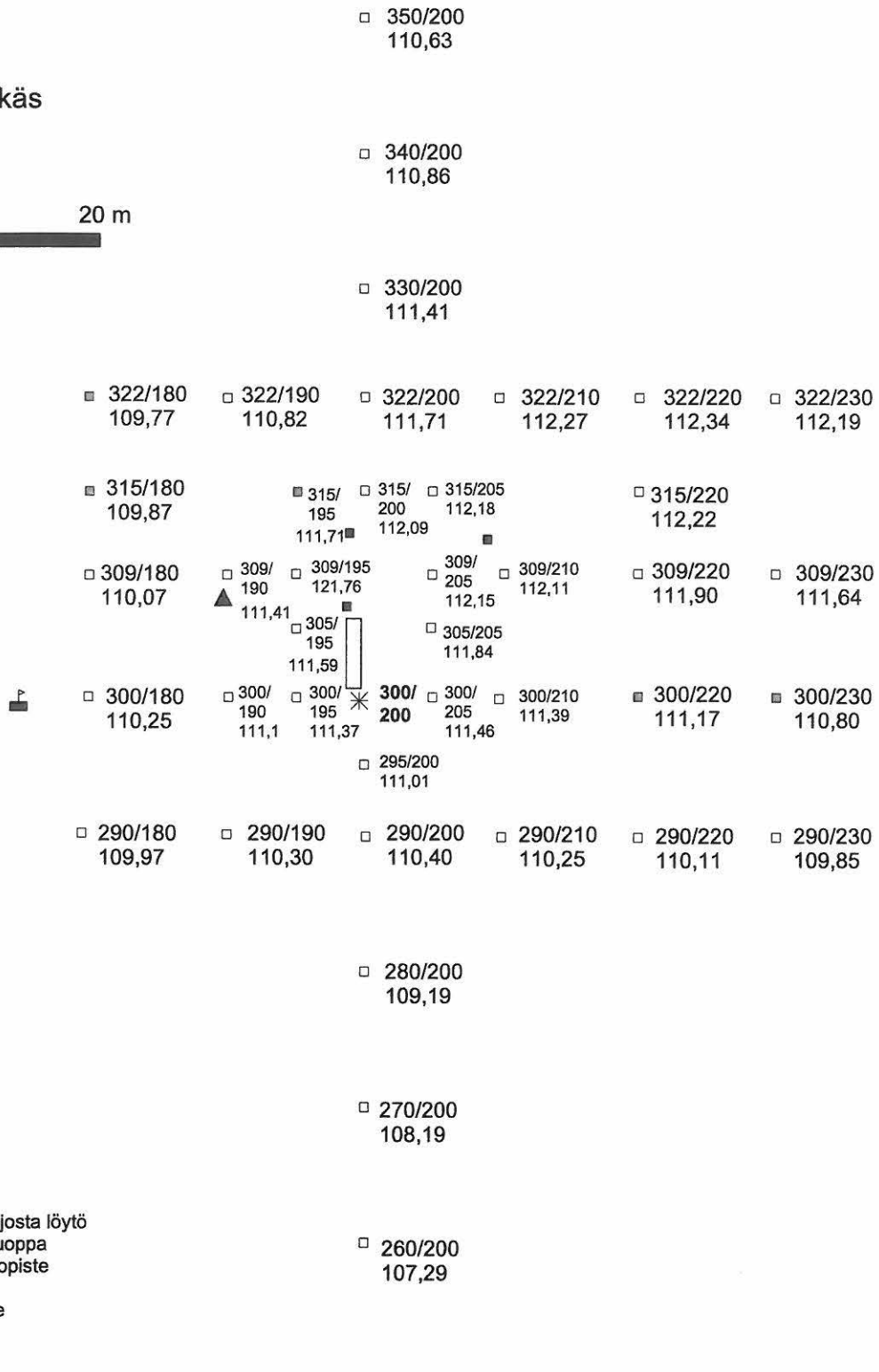
Piirt. Tiina Äikäs

- koekuoppa
- ▲ korkeuskiintopiste
- ▼ nollapiste
- kiinnityspiste

Koekuopat
Mk 1:500

Piirt. Tiina Äikäs

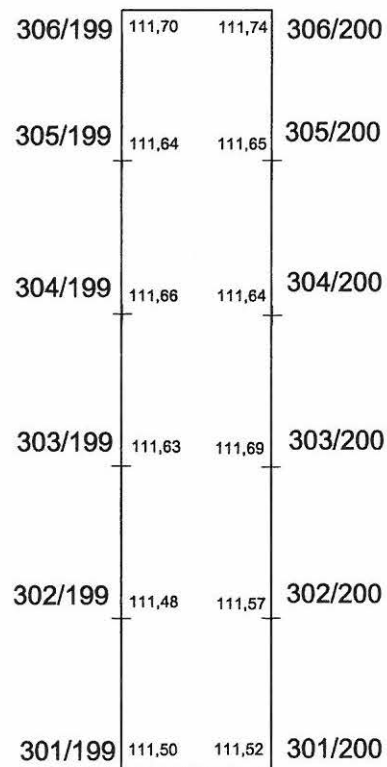
LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Vaaituskartat
Mk 1:50

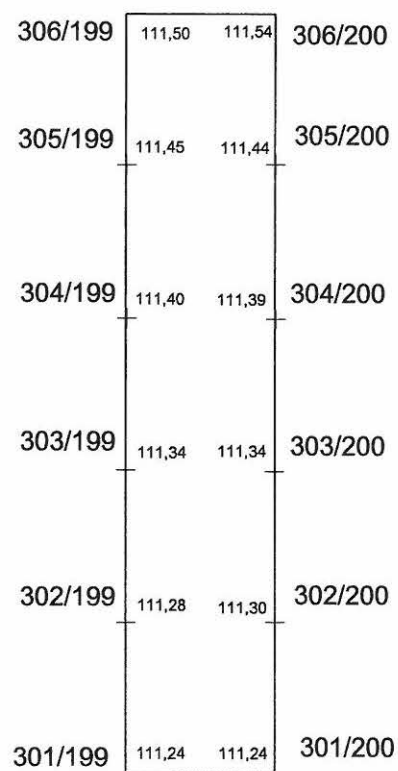
Piirt. Tiina Äikäs

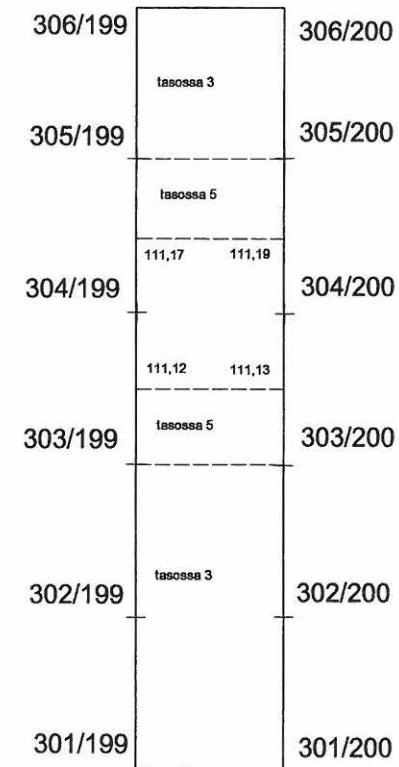
pinta

taso 1

taso 6

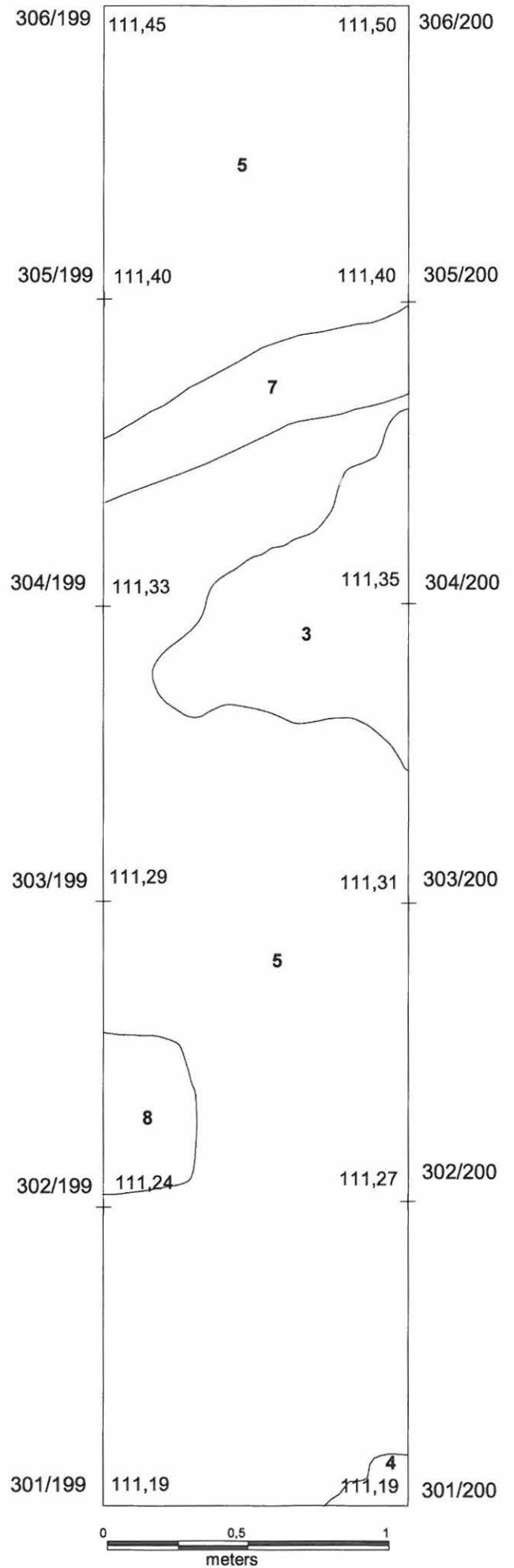
LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Koeaja, taso 2
Mk 1:20

Piirt. Tiina Äikäs

- 3 punainen hiesu
- 4 tummanpunainen hiesu
- 5 vaalea hiesu
- 7 oja (kyntökr.)
- 8 vanha koekuoppa

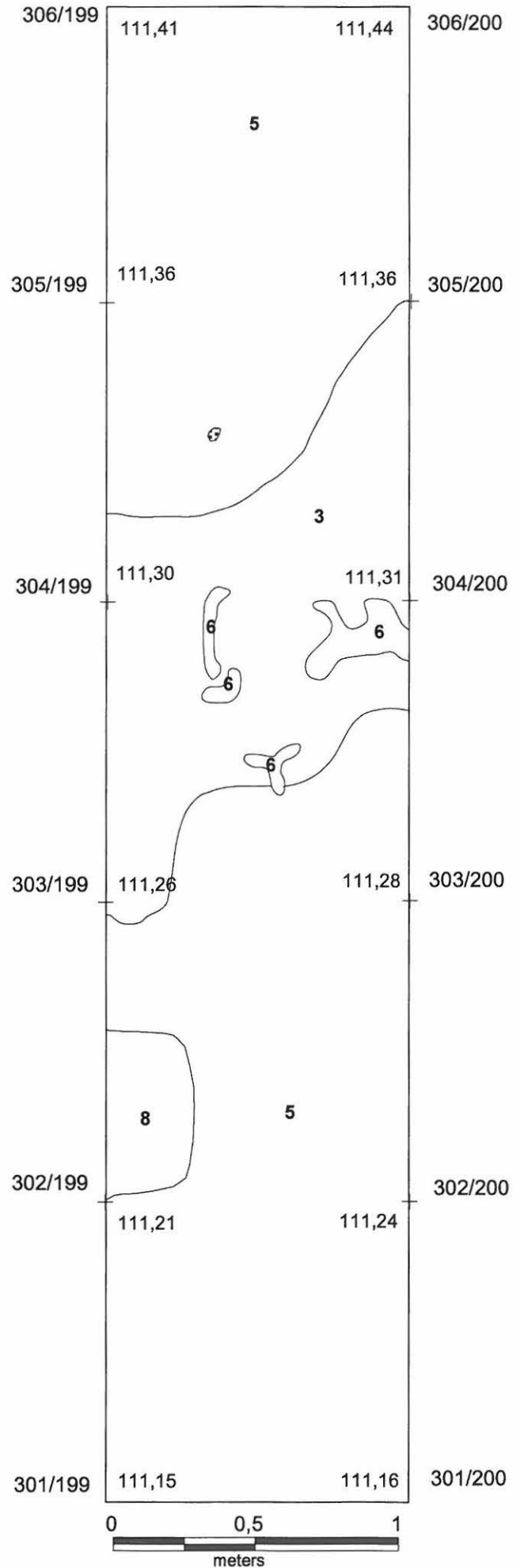
LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Koeaja, taso 3
Mk 1:20

Piirt. Tiina Äikäs

- 3 punainen hiesu
- 5 vaalea hiesu
- 6 myyränkolo (kyntökr.)
- 8 vanha koekuoppa
- kivi

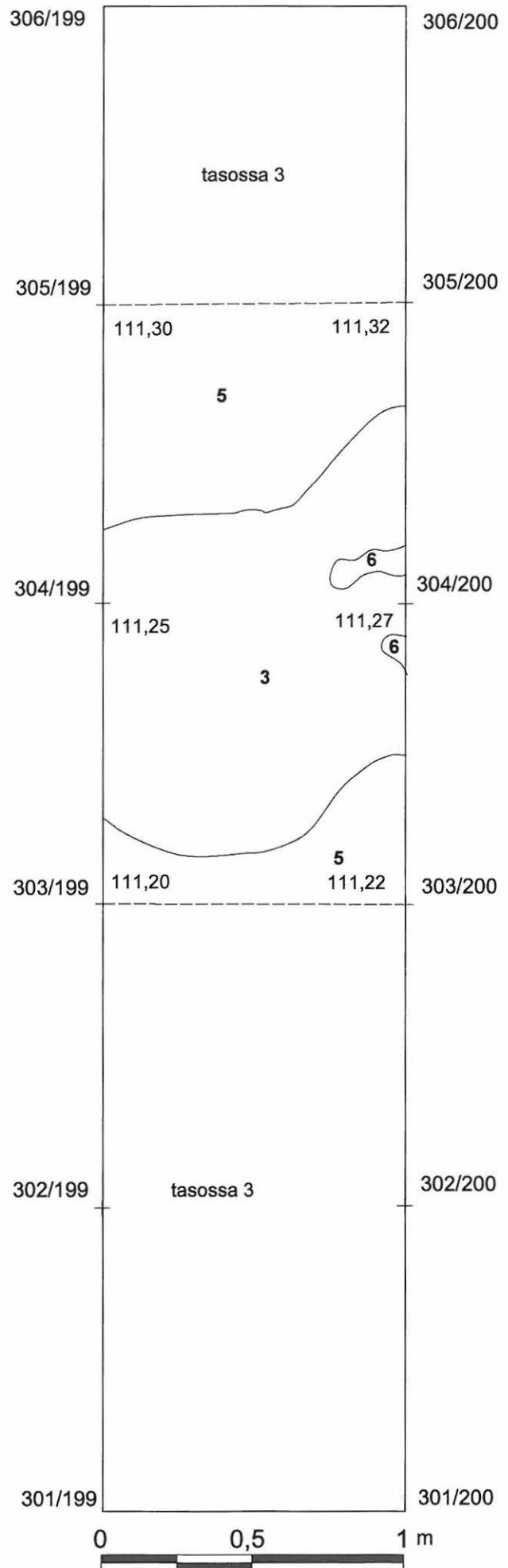
LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Koeaja, taso 4
Mk 1:20

Piirt. Tiina Äikäs

- 3 punainen hiesu
- 5 vaalea hiesu
- 6 myyränkolo (kyntökr.)

Liite 6:VI

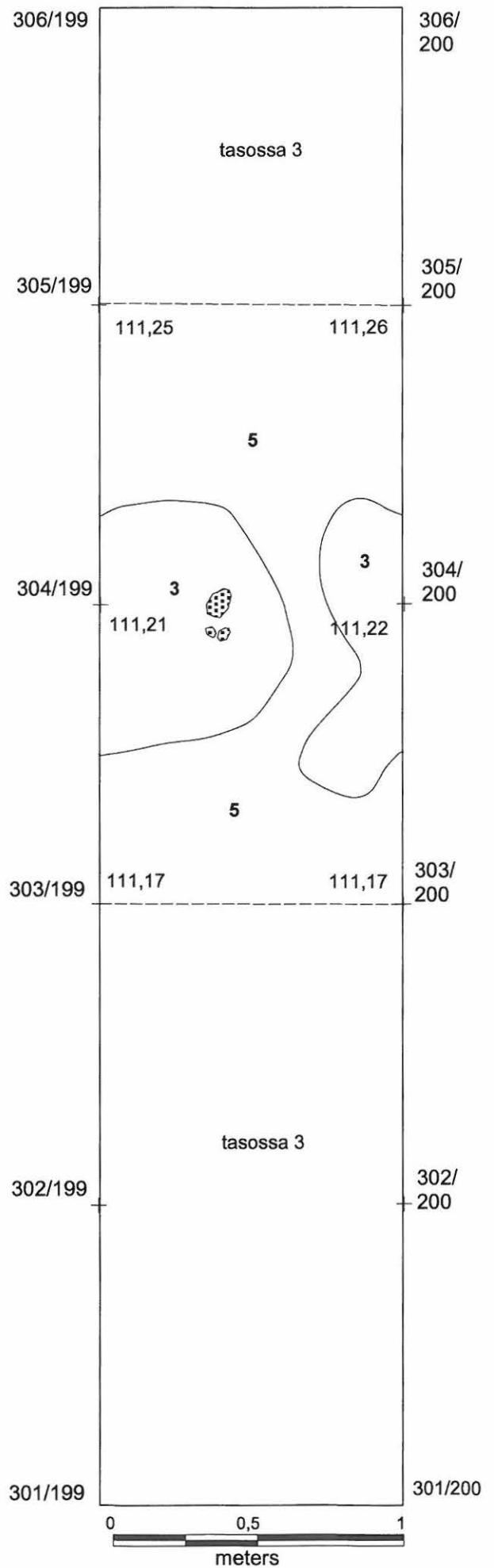
LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Koeoja, taso 5
Mk 1:20

Piirt. Tiina Äikäs

- 3 punainen hiesu
- 5 vaalea hiesu
- kivi

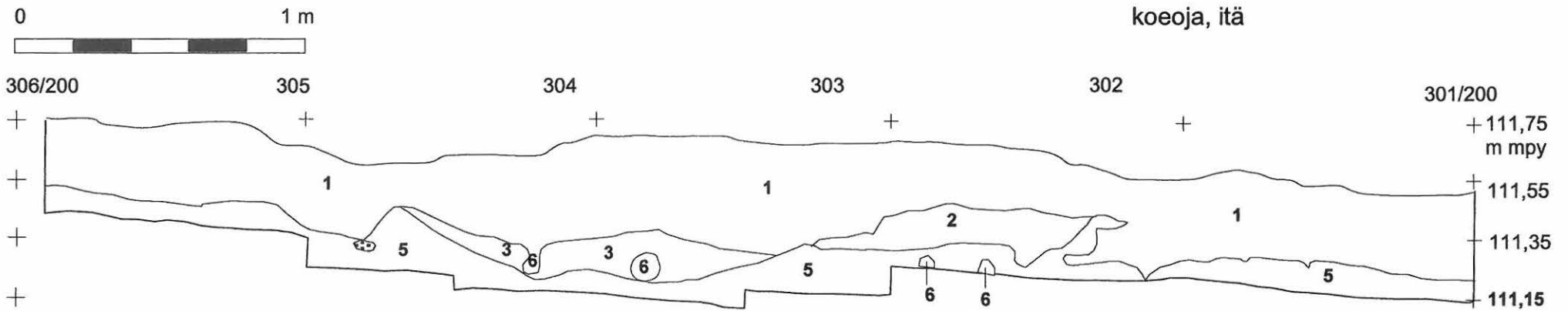

LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

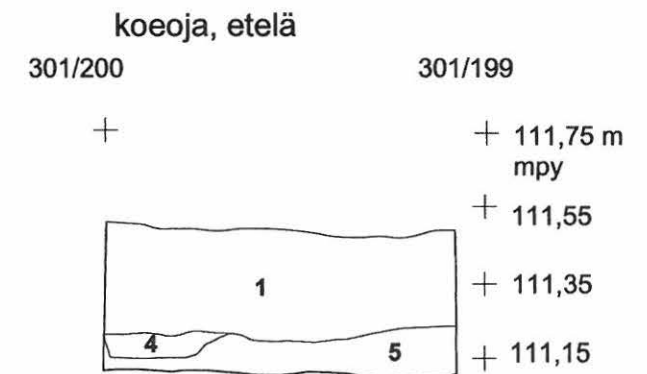
Liite 6:VII

Leikkauskartat
Mk 1:20

Piirt. Tiina Äikäs

- 1 kyntökerros
- 2 hiilensekainen, tumma savi
- 3 punainen hiesu
- 4 tummanpunainen hiesu
- 5 vaalea hiesu
- 6 myyränkolo (kyntökr.)
- ☉ kivi

LAHTI
PENTTILÄNPELTO 2006

Muinaisjäännöksen raja
Mk 1:1000
Pohjana kaavakartta

Piirt. Tiina Äikäs

